

Undervisningsmateriale om filmisk dannelse i et flerkulturelt perspektiv

FILM: ET SPROG UDEN GRÆNSER

Et projekt af

Co-funded by the
European Union

Creative
Europe
MEDIA

PROJEKTET »FILM: ET SPROG UDEN GRÆNSER«

Film er et sprog uden grænser, og derfor egner netop filmens sprog sig til at knytte bånd mellem mennesker. Uanset deres køn, alder, livserfaring, og hvor de kommer fra. Det er særligt vigtigt i nutidens etnisk blandede samfund, hvor politiske, økonomiske og sociale processer (industrialisering, kolonisering, medialisering og globalisering) har flyttet rundt på store befolkningsgrupper. Dette er afsættet for projektet „Film: Et sprog uden grænser“, der er udviklet i et samarbejde mellem **VISION KINO, DET BRITISKE FILMINSTITUT** og **DET DANSKE FILMINSTITUT**. Projektet består af 6 europæiske spillefilm for børn og unge og 3 kortfilmsklassikere.

Filmene bliver suppleret med undervisningsmaterialer, der stræber efter at skabe et rum,

hvor elever og lærere kan opleve følelser og identifikation, når de sammen arbejder med europæisk film.

Det foreliggende undervisningsmateriale er en uddybning af materialet til de enkelte film i projektet. Samtidig er det tænkt som en generel vejledning, så man med dette materiale ved hånden kan arbejde med andre film efter eget valg.

En filmdidaktisk følgeforskning undersøger i Danmark, England og Tyskland hvilken tilgang til en fælles filmoplevelse og til interkulturel læring de udvalgte film kan tilbyde børn og unge. Erfaringerne fra de 3 lande bliver samlet og danner udgangspunkt for udbredelsen af projektet til andre europæiske lande.

Kolofon

„Film: Et sprog uden grænser“ er et samarbejde mellem Det Britiske Filminstitut, Det Danske Filminstitut og Vision Kino gGmbH. Udviklet af Mark Reid (BFI), Charlotte Giese (DFI) und Sarah Duve (Vision Kino gGmbH)

„Film: Et sprog uden grænser“ er støttet af EUs kulturprogram Creative Europe Media

Udgiver af undervisningsmaterialet:
Vision Kino gGmbH
Netzwerk für Film- und Medienkompetenz
Sarah Duve (V.i.S.d.P.)
Große Präsidentenstraße 9
10178 Berlin
Tel.: 030-27577

Koncept og tekst: Laura Caterina Zimmermann
Redaktion: Elena Solte (VISION KINO)
Grafisk tilrettelæggelse: Laura Caterina Zimmermann
Oversættelse fra tysk: Charlotte Sejer Andersen

PRÆSENTATION AF UNDERVISNINGSMATERIALET

FILMISK DANNELSE I ET FLERKULTURELT PERSPEKTIV

Dette materiale henvender sig til lærere og pædagoger, der ønsker at arbejde med film i undervisningen ud fra et flerkulturelt perspektiv. Der er meget stor forskel på elevsammensætningen i danske skoleklasser, og mange faktorer spiller ind. Skolens geografiske placering og beliggenhed (land, by, bydel) har indflydelse på mangfoldigheden i den enkelte klasse. I runde tal har lidt over 10 % af eleverne i grundskolen et andet modersmål end dansk ifølge tal fra Undervisningsministeriet. 1) Derfor er det vigtigt at understrege, at dette undervisningsmateriale ikke er udviklet specielt til børn og unge med flygtninge- og indvandrerbaggrund, men at målgruppen er heterogene elevgrupper i almindelighed. Der er i lige så høj grad taget hensyn til forskellige sociale tilhørsforhold og børns individuelle personlighed som til sproglige og filmiske forudsætninger. Det danske sprog skal ikke være den eneste indgang til at arbejde med filmene. Samtidig er det et selvstændigt mål for projektet at formidle en særlig sensibilitet over for billeder af 'det fremmede' og over for stereotyper og fordomme i relation til mindretal.

DET SÆRLIGE VED BØRNS FILMOPLEVELSE

Børn rejser sig op i biografen og klapper. De giver gode råd til hovedpersonerne, eller de synger med. Det viser, at børn ser film på en anden måde end voksne, og jo yngre børnene er, jo mere tydeligt er det, at de *indlever sig* kropsligt i filmen. Begivenheder og personer i filmen er automatisk tættere på børnene, fordi de i kraft af deres indlevelse i filmen selv deltager i den. Derfor kan vi i arbejdet med børn og film nærme os bestemte emner på en mere umiddelbar og fordomsfri måde. I materialets metodeforslag kommer vi også ind på følgende særtræk ved børns filmoplevelse:

- Børn opfatter film med alle sanser, og **filmen bliver en personlig oplevelse**. Det betyder på den ene side, at børn interagerer med filmen, men at de på den anden side også har behov for at holde fast i virkeligheden uden for filmen. Det kommer til udtryk igennem **meddelelsestrang** og **kropslige reaktioner**, der ofte bliver forvekslet med manglende opmærksomhed.
- For børn er det centrale ved filmoplevelsen de **emotionelle erfaringer**, de gør sig i filmen, og de skal altid have plads til at forholde sig til de følelser, der dukker op. Samtidig må de ikke føle sig presset til at tale om deres personlige følelser, hvis de ikke har lyst.
- Børn bestemmer selv, hvilket indhold der er relevant for dem. Det vigtigste kriterium for børn er **forbindelsen til hverdagen** og til de **personlige erfaringer**. Da det kan være noget meget forskelligt fra barn til barn, skal man ikke regne med at kunne opfylde alt for præcise målsætninger for arbejdet med børn og film.
- Børn producerer deres **forskellige fortolkninger**, mens de ser filmen. Derfor er børns filmoplevelse ikke så påvirket af de mentale koncepter, som vi voksne sorterer og organiserer vores indtryk efter. Af samme grund kan man opleve, at der er helt forskellige perspektiver på den samme situation, og man kan forvente en livlig diskussion med overraskende indslag.

LÆRERENS ROLLE

Børn og unge og voksne gør sig helt forskellige erfaringer med film, så vi må være forberedt på, at vores pædagogiske ideer og mål kan blive vendt på hovedet og omfortolket hele tiden. Derfor skal man gå til arbejdet med stor åbenhed. Læreren må indlade sig på filmen, ligesom vi forventer det af eleverne. På den måde skaber vi et fælles udgangspunkt for at se filmen og bagefter snakke om den og arbejde med den. Dette undervisningsmateriale indeholder overvejelser til læreren i form af observationsopgaver og spørgsmål, man kan tænke over. Det tilskynder til, at man som lærer forholder sig til sine egne forventninger og tanker i processen.

FØLELSER, TRAUMER

Film kan vække stærke følelser. Vi har ingen indflydelse på dem, de opstår umiddelbart og kan undertiden overvælde os og blive for meget for os. Vi kan iagttage andre menneskers følelser via deres reaktioner, og især ansigtsmimikken bliver ofte anset for at være et spejlbillede af vores følelser. Børn og unge reagerer ofte med hele kroppen, når de bearbejder følelser i filmen. Måske rejser de sig op eller snakker lidt med en anden, måske forlader de salen. Hvis et barn bliver bange under filmen, sætter en voksen sig hen ved siden af barnet. Måske er det nok til at hjælpe barnet tilbage til virkeligheden og berolige det.

Man skal altid være forberedt på, at film kan minde børn og unge om eventuelle traumer. Især når det gælder børn og unge med flygtninge- og migrantbaggrund ved vi ofte ikke, hvad de har oplevet tidligere og måske stadig oplever. Det skal man være opmærksom på, når man vælger film til denne specifikke gruppe. I den forbindelse kan læreren overveje: Hvilke erfaringer har mine elever? Hvilke erfaringer har jeg selv? Hvilke erfaringer kan mine elever have, som jeg ikke ved noget om? Hvordan håndterer jeg pludselige, uventede følelser hos mine elever, som jeg ikke kan forberede mig på?

FORMÅL MED UNDERVISNINGSMATERIALET

- Ideer og opgaver til undervisningen med følgende sigte:
  - At lære filmiske virkemidler at kende og lære at analysere dem
  - At forholde sig til filmisk indhold
  - At skabe mulighed for elevernes egne overvejelser
- Bevidstgøre om filmisk dannelse i et flerkulturelt perspektiv
- Forholde sig til mødet med den europæiske film og dens motiver
- Skabe mulighed for lærerens egne overvejelser
- Skabe en fælles oplevelse for klassen

UNDERVISNINGSMATERIALETS OPBYGNING

Valg af film	s. 5
Metodeforslag	s. 6
Før filmen	s. 6
Forberedelse til den fælles filmoplevelse	s. 6
Fra ide til lærred: Filmproduktion	s. 7
Under filmen	s. 7
Biografbesøget	s. 7
Efter filmen	s. 9
Tal om filmoplevelsen	s. 9
Følelser i filmen	s. 11
Stemning i filmen: Filmiske virkemidler	s. 13

VALG AF FILM

Eleverne kan være med til at vælge film. Måske kender eleverne en film, de gerne vil vise for klassen. Måske fører en samtale om film og biografer i almindelighed til, at klassen beslutter sig for en bestemt film. Man kan bruge stillbilleder, trailere eller korte handlingsresumeeer til at vælge mellem flere forskellige film.

OVERVEJ SOM LÆRER

Det er en god ide at se filmen selv, før man skal se den med eleverne. De følgende spørgsmål om valg af film har til formål at bevidstgøre om egne holdninger og ens rolle i heterogene elevgrupper. Det handler ikke så meget om at besvare spørgsmålene, mere om at tænke over dem i forhold til valg af film:

- Hvordan fremstiller filmen samfundet? Er det fremstillede samfund åbent over for fremmedhed?
- Italesætter filmen uretfærdigheder? Tilbyder filmen løsninger på disse uretfærdigheder?
- Hvordan bliver karaktererne i filmen fremstillet? Tilhører karaktererne forskellige grupper? Viser filmen grænser for tilhørsforhold?
- Tilbyder filmen identifikationsmuligheder for de elever, jeg gerne vil se filmen med?
- Hvis filmen ser på mindretal, hvilket perspektiv anlægger den så?
- Præsenterer filmen forskellige kulturelle praksisser og symbolske former? (Kønsroller, normer, fx religiøst begrundede tabuer eller opfattelser af skam, sprog)?
- Kan man erfare et andet værdisæt end vores eget i filmen?
- Nedbryder eller (re-)producerer filmen billeder af det fremmede, af stereotyper og fordomme?

METODEFORSLAG

Metodeforslagene til at arbejde med film ud fra et flerkulturelt perspektiv fordeler sig i 3 faser: Før filmen, under filmen og efter filmen.

FØR FILMEN

Forberedelse til den fælles filmoplevelse

Vi har alle sammen meget forskellige erfaringer med film. Ud fra vores familiebaggrund, vores socialisering, ud fra filmmediets betydning i vores hjemlande og ud fra vores personlige præferencer udvikler vi et meget forskelligt forhold til film. Det er individuelt, hvordan film påvirker os følelsesmæssigt, og alle har deres egne forestillinger om, hvad en god film er.

IDEER TIL UNDERVISNINGEN

Klassesamtale om film

De følgende spørgsmål inspirerer til udveksling af forforståelse og forventninger:

- Hvor ser I film henne? I biografen eller derhjemme i fjernsynet eller derhjemme på computer, tablet eller telefon? Man kan også lave en afstemning uden ord ved hjælp af billedkort.
- Hvilke film kender I? Eleverne kan lave billeder eller collager om deres yndlingsfilm.

Som en mere praktisk tilgang kan man lave fælles research på yndlingsfilm på nettet. Det er en god mulighed for at forberede sig på den fælles oplevelse. Man kan finde trailere på videoportaler og billeder og filmplakater til filmene og præsentere dem for hinanden.

OVERVEJ SOM LÆRER

- Hvor mange af mine elever går regelmæssigt i biografen? Hvordan vurderer jeg det?
- Hvilket bidrag kan filmen give til skole og undervisning? Hvad forventer jeg mig af arbejdet med film i min klasse?

Fra ide til lærred: Filmproduktion

Før en film kan ses på et biograflærred eller på en skærm, er der lagt et stort arbejde i den. Fra ideen til filmen over optagelserne til postproduktionen og til sidst til distribution og marketing gennemløber filmen en række stationer, og der er utallige mennesker involveret i processen.

IDEER TIL UNDERVISNINGEN

Saml ideer om filmproduktion

På tavlen eller på en plakat skriver man følgende spørgsmål: „Hvad har man brug for, når man vil lave en film?“

Eleverne mimer, hvad de kommer i tanke om: det kan være personer, erhverv, objekter, arbejdsgange eller noget helt andet. De andre elever gætter højt på det, der bliver mimet. Skriv begreberne rundt om spørgsmålet. Find bagefter frem til en rækkefølge i fællesskab.

- Hvilke af ideerne finder sted før filmoptagelserne?
- Hvilke af ideerne finder sted under filmoptagelserne?
- Hvilke af ideerne finder sted efter filmoptagelserne?

Tegn en cirkel rundt om de enkelte begreber med 3 forskellige farver.

- Hvilken opgave kunne I godt tænke jer at arbejde med på en filmproduktion en gang?

UNDER FILMEN

Biografbesøget

IDEER TIL UNDERVISNINGEN

Klassesamtale om biografbesøget

Umiddelbart før biografbesøget (på vejen derhen, foran biografen...) er det en god ide at snakke med eleverne om, hvordan det foregår, når man ser en film i biografen. Især hvis eleverne sjældent eller aldrig har været i biografen før. Mørket og de høje lyde kan skabe usikkerhed. En klar ide om, hvad der venter, kan afhjælpe bekymringer og skabe tryghed og sikkerhed hos eleverne.

- Hvad sker der i biografen? Der bliver mørkt. Måske går der et forhæng fra. Lyden bliver høj, og lærredet er meget stort.

- Hvor er toiletterne? Kan eleverne spise og drikke i biografen? Kommer der også andre skoleklasser? Hvor længe varer filmen?
- Mobiltelefonerne skal slukkes. Lyden og lyset fra skærmen forstyrrer de andre.
- Hvad gør eleverne, hvis de bliver bange?

OVERVEJ SOM LÆRER

Når vi iagttager eleverne i biografen, kan vi se, at børn oplever film på en særlig måde. Unge mennesker reagerer ikke så kropsligt på film og holder en større indre distance end børn. Alligevel reagerer de også mere umiddelbart og følelsesmæssigt end vi voksne gør.

- Hvordan forholder eleverne sig under filmen? Hvordan er deres kropslige reaktioner på filmen?
- Hvilke scener synes eleverne er morsomme? Hvilke scener gør dem bange?

EFTER FILMEN

Tal om filmoplevelsen

Børn og unges meddelelsestrang, som allerede kommer delvist til udtryk under filmen, gør det nødvendigt at tale om filmen og udveksle erfaringer straks efter visningen.

IDEER TIL UNDERVISNINGEN

De følgende undervisningsforslag kan kombineres med hinanden eller benyttes enkeltvis.

Anmeldelse uden ord

Børnene tegner en emoji for at vise, hvad de synes om filmen. Bagefter tegner de den vigtigste scene i filmen eller spiller den.

Kropslig bearbejdelse

Læs eller vis adjektiver for børnene, et ad gangen: Kedelig, god, hurtig, langsom, larmende, stille, sjov, eventyrlig, uhyggelig, overraskende. Når adjektivet passer til deres filmoplevelse, rejser de sig op. Bagefter sætter de sig ned igen.

Klassesamtale om filmen

Alle, både elever og lærere, skildrer deres første indtryk. Man kan også skrive eller tegne de første associationer. Dette alternativ er især velegnet, hvis klassen er meget stor, så det tager lang tid at komme til orde – eller hvis der er store sproglige forskelle mellem eleverne. Efterfølgende kan man fremlægge, hvad man har tegnet eller skrevet.

- Hvad vil I gerne sige om filmen?
- Har I spørgsmål om filmen?
- Hvordan havde I det i biografen efter filmen? Hvilke følelser havde I, mens I så filmen?

OVERVEJ SOM LÆRER

- Hvilke af elevernes reaktioner og iagttagelser overraskede mig? Var de meget forskellige?
- Hvilke af mine egne iagttagelser og hvilke af elevernes kommentarer og spørgsmål tyder på, at eleverne mangler baggrundsviden?

Følelser i filmen

Mimikken bliver opfattet som et spejlbillede af vores følelser, men hvor tit står vi egentlig foran spejlet og betragter vores egne følelsesudsving? Børn og unge oplever gennem deres følelser, og derfor bliver mange informationer i filmen formidlet via følelser. Således kan forskellige perspektiver blive reflekteret på det følelsesmæssige plan, uden at man behøver sætte ord på og måske komme til at benytte sproglige klicheer.

IDEER TIL UNDERVISNINGEN

Klassesamtale om følelser i filmen

Man kan fokusere på enkelte situationer i filmen og vise eleverne billeder fra filmen. Ud fra billederne kan eleverne huske, hvilke følelser de oplevede, mens de så filmen. Her kan tråden knyttes til den enkeltes eget liv: Med udgangspunkt i følelserne i filmen kan man tale om sine egne følelser. På dette mere abstrakte plan spiller forskellene i elevernes verden en mindre rolle, og man kan italesætte problemer, bekymringer og ønsker, uden at det bliver gjort til genstand for vurdering.

- Hvordan har hovedpersonerne det på billederne? Hvad har de lige oplevet?
- Kender I de følelser?
- Har I selv haft haft sådan nogle følelser? Hvordan håndterede I dem?

Kreativ opgave om mimikkens rolle

I små grupper på højst 4 personer snakker eleverne om, hvilke følelser hovedpersonerne havde i løbet af filmen. Efter tur prøver de at gå ind i en af følelserne og samtidig fotografere deres ansigtsudtryk. De kan bruge deres mobiltelefoner, eller man kan stille andre kameraer til rådighed for grupperne.

Tal bagefter i fællesskab om:

- Hvor forskellige kan ansigtsudtryk være for den samme følelse?
- Hvilke følelser ser altid nogenlunde ens ud?

Spil om kropssprog

Hvert hjørne i rummet får en følelse: Stolthed, sorg, glæde, mod. Alle elever bliver ligeligt fordelt i de 4 hjørner og går ind i den respektive følelse. Efter tur får de så forskellige opgaver:

- Udtryk følelsen med din krop og din mimik.
- Indled en samtale med en anden person i dit hjørne: Hils på hinanden, sig et par ord til hinanden, tag afsked med hinanden. Husk hele tiden på din følelse!
- Forestil dig, at det regner. Hvad gør du så?
- Forestil dig, at du opdager, at du har glemt at lave dine lektier.

- Forstil dig, at du vinder i lotto.
- Indled en samtale med en person i et andet hjørne: Hils på hinanden, sig et par ord til hinanden, tag afsked med hinanden.
- Indled en samtale med en person i et andet hjørne: Forestil dig, at du har haft et skænderi med personen, og nu mødes I for første gang efter skænderiet.
- Indled en samtale med en person i et andet hjørne: Forestil dig, at du er gode venner med personen, men at I ikke har set hinanden i lang tid.

Evaluer spillet i fællesskab:

- Kunne I identificere jer med følelsen?
- I hvilke situationer var det svært at spille følelsen, i hvilke situationer var det let?
- Hvordan forandrede situationen sig, når I tog kontakt til elever fra et andet hjørne?

OVERVEJ SOM LÆRER

- Hvilke forskellige tilgange har mine elever til følelser? Hvem har let ved at udtrykke følelser? Hvem har svært ved det? Hvem udtrykker følelser mere kropsligt? Hvem udtrykker følelser mindre kropsligt?
- I hvilke situationer overraskede mine elever mig?

Stemning i filmen: Filmiske virkemidler

En film skaber altid en bestemt atmosfære og bestemte stemninger. Atmosfæren skabes for størstedelens vedkommende af den historie, filmen fortæller. Men filmsproget spiller også en stor rolle. Tit bliver stemningen eller atmosfæren understreget af filmiske virkemidler: Fx farvelægning, lys, musik, kameraindstilling og klipning.

IDEER TIL UNDERVISNINGEN

Kreativ opgave om farvelægning og lys i filmen

Farvevalget i en film har betydning for stemningen. Mørke farver virker lidt triste på os, lyse farver gør os mere glade. Diskuter i fællesskab:

- I hvilken scene lagde I specielt mærke til farvevalget og lyset?
- I hvilken scene blev der mest arbejdet med mørkere farver og med skygger? Hvordan virkede det på jer?
- I hvilken scene blev der mest arbejdet med lysere farver og med meget lys? Hvordan virkede det på jer?

Tegn en scene og lav den om

Hvordan ændrer stemningen i en scene sig, hvis farven og lyset ændres? Eleverne vælger en scene fra filmen, som de hver især husker særligt godt. De tegner scenen men ændrer farverne og lyset. En overvejende mørk/grå scene gøres lys/farverig eller omvendt.

Arbejd med fotografier og farvefiltre

Alle computere og smartphones har et billedbehandlingsprogram, hvor man nemt kan bearbejde fotografier. Med forskellige farvefiltre kan man ændre fotografiets stemning med et enkelt klik.

Alt efter hvor gamle eleverne er, kan de selv afprøve farvefiltre på et fotografi på deres telefon, eller man kan projicere et billedbehandlingsprogram fra computeren op og vise det på tavlen.

Praktisk opgave om filmmusik

Filmmusik er et virkningsfuldt middel til at skabe en stemning. Filmmusikken kan præge atmosfæren i en film eller tydeliggøre personernes følelser og tanker.

Vælg en scene fra en tilfældig film, hvor man kan høre musikken i baggrunden. Vis scenen en gang uden lyd og en gang med lyd. Prøv også at spille en anden musik til scenen for at forstærke virkningen.

Diskuter bagefter i fællesskab:

- Kan I huske musikken i filmen? Hvilken musik blev spillet i hvilke scener?
- Hvilke instrumenter bruger man tit til at skabe triste stemninger i filmen? Hvilke instrumenter bruger man tit til at skabe glade stemninger i filmen?
- Hvordan kan man forandre stemningen i en scene med musik?

Kreativ opgave om klipning

En fotofortælling har en umiddelbart synlig klipning i modsætning til filmen. Vælg et vigtigt tema fra filmen (venskab, familie, mod...) og præsenter det for eleverne.

I små grupper udtænker eleverne den historie de vil fortælle. Historien skal fortælles i 10 billeder.

- Hvad skal der være på hvert foto? Tegn et storyboard som forlæg for jeres fotos.

Eleverne kan bruge deres telefoner til at tage billederne, eller de kan få et kamera. Bagefter kan man vise fotografierne i en projektor, eller man kan printe dem ud og sætte dem op på en plakat.

OVERVEJ SOM LÆRER

- Hvordan arbejdede eleverne sammen i de små grupper?
- Hvad lægger eleverne mest vægt på i udformningen af deres billeder?
- Hvordan reagerer eleverne på arbejdet med den udvalgte film?
- Valgte jeg den rigtige film?

